

"Medan vi skärs tittar världen på"

– överlevare, 17 år

Könsstympling i Sverige

En uppskattning av antalet utsatta flickor och kvinnor

Föreningen Existera

Januari 2021



Innehåll

Sammanfattning	2
Könsstämpning i världen	2
Vad innebär könsstämpning?	3
Könsstämpning i Sverige	3
Uppskattning av antalet könsstämpade kvinnor i Sverige idag	4
Kontakt med sjukvården	7
Om Existera	8
Om KAPI	8

Sammanfattning

Ingen vet hur många flickor och kvinnor i Sverige som är utsatta för könsstympning. Få söker vård för komplikationer. De organisationer och föreningar som kommer i kontakt med överlevare som utsatts för könsstympning vittnar om att kunskapen bland sjukvårdspersonal är låg. Det råder en normalisering när patienten kommer från ett land där könsstympning förekommer i högre grad. Dessa kvinnor får inte alltid frågor kring könsstympningen när de till exempel uppsöker en gynekolog. Detta trots att kvinnlig könsstympning är förbjudet enligt svensk lag och att utsatta kvinnor har rätt till stöd och hjälp. Den senaste nationella uppskattningen av antalet kvinnor i Sverige som utsatts för könsstympning gjordes av Socialstyrelsen 2015 utifrån 2012 års statistik. Uppskattningen var då att 38 000 kvinnor bosatta i Sverige kan ha utsatts för någon typ av könsstympning, varav cirka 7 000 var flickor under 18 år. Sedan 2015 har invandringen till Sverige från länder där kvinnlig könsstympning är vanligt förekommande ökat. Det är fortsatt Socialstyrelsens uppskattning från 2015 som det hänvisas till när myndigheter, politiker och media tar upp frågan om könsstympning. Föreningen Existera har nu tagit fram uppdaterad statistik över uppskattat antal könsstympade kvinnor i Sverige, i samarbete med kommunikationsbyrån KAPI. Uppskattningen är att cirka 75 000 kvinnor i Sverige kan ha utsatts för könsstympning, varav cirka 14 000 är flickor under 18 år. Det är nästan en fördubbling jämfört med siffrorna i Socialstyrelsens rapport från 2015. Antalet motsvarar mer än hela Skellefteå kommuns befolkning.

Könsstympning i världen

Könsstympning av flickor och kvinnor är ett brott mot de grundläggande mänskliga rättigheterna och barns rättigheter. År 2020 beräknade FN:s befolkningsfond UNFPA att cirka 3,9 miljoner kvinnor könsstympas varje år världen över. Med den nuvarande utvecklingen bedömer UNFPA att antalet flickor som könsstympas stiger varje år, i takt med att befolkningen bland flickor ökar i länder där könsstympning förekommer. Beräkningen från UNFPA visar på att år 2030 könsstympas 4,6 miljoner flickor i världen.

Med stöd av bland annat FN:s barnkonvention har det internationella arbetet mot de skadliga ingreppen resulterat i att många länder infört lagar som förbjuder könsstympning; till exempel Burkina Faso, Egypten, Etiopien, Sudan, Australien och Storbritannien. Men trots att lagar stiftas mot könsstympning i världen fortsätter människor att utsätta sina döttrar för ingreppet på grund av sociala påtryckningar. Könsstympning är en gammal tradition som innebär att delar av de yttre kvinnliga könsorganen tas bort eller skadas, oftast utan bedövning. Instrumenten kan vara en smutsig kniv, ett rakblad eller en glasskärva. En del flickor dör. De som överlever får men för livet som svår smärta, psykiskt trauma, infektioner, svårighet att kissa och att tömma tarmen, besvär vid menstruation, skador på intilliggande organ, problem och smärta vid samlag och barnafödelse, psykiska och sociala problem.

Det är oftast flickor i 4–14-årsåldern som könsstympas, men även spädbarn utsätts och vuxna kvinnor som ska gifta sig, som är gravida med sitt första barn eller som just fött sitt första barn.

Ofta betraktas traditionen som en religiös handling. Det finns dock inget skriftligt stöd i någon religion för könsstympning, men det utförs av personer med olika religiösa uppfattningar som

till exempel muslimer, kristna och animister. Traditionen är äldre än både kristendomen och islam.

Kvinnlig könsstympning utförs på grund av en djupt rotad syn på kvinnors status och roll. Det anses också vara en del av den rit som ska initiera den unga flickan i vuxenvärlden. Trots de stora hälsofarorna ses könsstympning som ett sätt att göra könsorganen "rena och vackra" och att flickan omvandlas till "en riktig kvinna". Könsstympning av flickor och kvinnor har ingen medicinsk grund, utan görs för att kontrollera deras kroppar och sexualitet, då det finns en föreställning om att mäns och familjers heder är kopplad till kvinnors och flickors sexuella beteende.

Vad innebär könsstympning?

Världshälsoorganisationens (WHO) definition av kvinnlig könsstympning lyder:

"Kvinnlig könsstympning omfattar alla kirurgiska ingrepp som rör borttagande delvis, eller helt av de externa genitalierna eller annan påverkan på de kvinnliga könsdelarna av kulturella eller andra icke medicinska skäl".

Enligt WHO kan könsstympning delas in följande olika typer:

- Typ I. Borttagande av förhuden runt klitoris och/eller del av eller hela klitoris.
- Typ II. Partiellt eller totalt borttagande av klitoris samt av de inre blygdläpparna, med eller utan borttagande av de yttre blygdläpparna.
- Typ III. Tillslutning/försnävning av vaginalöppningen genom excision och hopfästande av de inre blygdläpparna och/eller de yttre blygdläpparna, med eller utan borttagande av klitoris (infibulation).
- Typ IV. Oklassificerade stympningar, allt som inte inkluderas i typ I–III. Här ingår så kallad prickning, där klitoris och vävnaden omkring sticks med ett vasst föremål. Andra former kan vara att bränna eller skrapa på eller i olika delar av underlivet.

Könsstympning i Sverige

Alla former av kvinnlig könsstympning är förbjudna i Sverige. Lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor infördes 1982. Sedan 2017 gäller en hårdare lagstiftning mot könsstympning i Sverige. Den som utför ingreppet riskerar mellan två och sex års fängelse. Om brottet bedöms som grovt riskerar förövaren mellan fem och tio års fängelse. Även förberedelser och underlåtenhet att avslöja könsstympning är straffbart. Sedan lagen trädde i kraft har det lett till tre fällande domar.

Till följd av ökad migration har kvinnlig könsstympning blivit ett växande problem även i Sverige. Ingen vet hur många flickor och kvinnor i Sverige som är könsstympade. Socialstyrelsen gjorde 2015, baserad på 2012 års statistik, en uppskattning av antalet som presenterades i rapporten "Flickor och kvinnor i Sverige som kan ha varit utsatta för könsstympning – en uppskattning av antalet". Uppskattningen var 2015 att 38 000 kvinnor bosatta i Sverige kan ha utsatts för någon typ av könsstympning, varav cirka 7 000 är flickor

under 18 år.

Könsstympling har även skett på barn som är födda i Sverige. Enligt Socialstyrelsens rapport från 2020 "Inventering av vård för kvinnor och flickor som har varit utsatta för könsstympling", har tio flickor under 18 år födda i Sverige fått diagnosen könsstympling inom sjukvården mellan 2012 och 2018. Dessa barn har registrerats på grund av att de har uppsökt vård och fått en diagnos, så det är troligt att mörkertalet är stort.

Uppskattning av antalet könsstympade kvinnor i Sverige idag

Sedan 2015 har migrationen till Sverige ökat och vår population har förändrats sedan Socialstyrelsens uppskattning. Invandringen från bland annat Somalia, Eritrea och Etiopien ökade från 2015. Det är länder där könsstympling är i hög grad förekommande. I sammanhang då frågan om könsstympling lyfts fram av politiker och i media hänvisas det till siffran 38 000 från Socialstyrelsens sex år gamla rapport. Det är den enda nationella uppskattning av könsstympling som gjorts.

För att belysa situationen och lyfta hur det ser ut i Sverige idag har Existera utifrån befintlig officiell statistik genomfört en uppdaterad uppskattning av förekomsten av könsstympling bland svenska flickor och kvinnor.

Metod

Denna uppskattning bygger på Unicefs prevalensdata (uppgifter om förekomsten) från länder där könsstympling är vanligt förekommande och SCB:s (Statistiska centralbyrån) statistik över kön, ålder och födelseland för folkbokförda personer i Sverige. I denna uppskattning av förekomst av könsstympling ingår flickor och kvinnor som är födda i ett land där könsstympling förekommer. I beräkningarna har länder där det förekommer könsstympling samkörts med antalet kvinnor folkbokförda i Sverige från dessa länder. Antalet kvinnor har multiplicerats med prevalensen, det vill säga procentsatsen för förekomst av könsstympling i respektive land.

Räkneexempel: Totalt antal flickor och kvinnor från Sudan folkbokförda i Sverige är 2 876. Andelen könsstympade i Sudan: 86,6 %. $2\,876 \times 0,866 \Rightarrow$ estimat 2 491 flickor och kvinnor boende i Sverige från Sudan som kan vara utsatta för könsstympling.

Unicefs statistik är sammanställd i februari 2020. Sammanställningen grundar sig på inrapportering från respektive land från skilda år, se tabell. Statistiken från SCB är från 2019-12-31.

Begränsningar

I tillgänglig statistik finns enbart uppgifter om födelseland, inte om till exempel etnicitet eller från vilken region inom ett land som en person kommer ifrån. Förekomsten av könsstympling kan skilja sig mycket åt mellan olika regioner inom ett land, i vissa delar utsätts majoriteten flickor för övergreppet medan det i andra delar knappt förekommer. Ett sådant exempel är Irak där könsstympling främst förekommer i den kurdiska delen av landet.

Unicefs sammanställda data på prevalens bygger på rapporter från respektive land från olika år och det finns en osäkerhet i hur dessa uppgifter stämmer överens med förekomsten av könsstympning av flickor i nuläget. Till exempel är uppgifterna från Somalia från 2006, se årtal från respektive land i nedan tabell.

Data från Unicef

Land	Prevalens (%)	Årtal data
Benin	9,2	2014
Burkina Faso	75,8	2010
Kamerun	1,4	2004
Centralafrikanska republiken	24,2	2010
Tchad	38,4	2014-15
Elfensbenskusten	36,7	2016
Djibouti	94	2012
Egypten	87,2	2015
Eritrea	83	2010
Etiopien	65,2	2016
Gambia	75,7	2018
Ghana	3,8	2011
Guinea	94,5	2018
Guinea-Bissau	44,9	2014
Indonesien	49	2013
Irak	7,4	2018
Kenya	21	2014
Liberia	44,4	2013
Maldiverna	12,9	2016-17
Mali	88,6	2018
Mauretanien	66,6	2015
Niger	2	2012
Nigeria	19,5	2018
Senegal	24	2017
Sierra Leone	86,1	2017
Somalia	97,9	2006
Sudan	86,6	2014
Togo	3,1	2017
Uganda	0,3	2016
Tanzania	10	2015-16
Yemen	18,5	2013

Källa: Unicef: Female genital mutilation (FGM), February 2020

Resultat

I Sverige bor drygt 160 000 kvinnor som är födda i något av de länder där könsstympning förekommer, varav 22 500 är flickor under 18 år. Existera uppskattar att cirka 75 000 flickor och kvinnor i Sverige kan ha varit utsatta för någon typ av könsstympning. Omkring 14 000 av dessa är flickor under 18 år. De största grupperna är födda i Somalia, Eritrea, Etiopien och Irak. Se tabell nedan.

Uppskattningen av antalet utsatta kvinnor i Sverige motsvarar mer än hela Skellefteå kommuns befolkning. Det är dock viktigt att förtydliga att denna uppskattning på 75 000 kvinnor inte är direkt jämförbar med Socialstyrelsens uppskattning. Socialstyrelsen har i sin rapport valt att exkludera flickor och kvinnor i Sverige som är födda i länder där prevalensen av

könsstympning är under 50 procent. Utifrån Socialstyrelsens metod, som enbart omfattar länder där prevalensen av könsstympning är över 50 procent, är uppskattningen med den nya statistiken att cirka 67 000 kvinnor i Sverige kan ha utsatts för könsstympning. Detta innebär en ökning med 76 procent sedan 2015.

Denna rapport inkluderar samtliga länder där könsstympning förekommer. Existera möter könsstympade kvinnor från många länder, inte bara de där prevalensen är över 50 procent. Genom att ta med data även från dessa länder i uppskattningen blir bilden tydligare över hur utbrett könsstympning är och hur många kvinnor i Sverige som kan ha utsatts.

Födelseland	Alla kvinnor	Varav 0 - 17 år	Prevalens data från Unicef % i landet	Estimat antal könsstympade flickor & kvinnor	Varav 0-17 år
Somalia	35 438	7 388	97,9%	34 694	7 233
Eritrea	20 619	3 684	83,0%	17 114	3 058
Etiopien	10 727	1 358	65,2%	6 994	885
Irak	67 455	5 683	7,4%	4 992	421
Egypten	3 405	887	87,2%	2 969	773
Sudan	2 876	778	86,6%	2 491	674
Gambia	2 259	207	75,7%	1 710	157
Indonesien	1 705	85	49,0%	835	42
Kenya	2 794	618	21,0%	587	130
Nigeria	2 418	369	19,5%	472	72
Sierra Leone	436	48	86,1%	375	41
Djibouti	268	50	94,0%	252	47
Guinea	262	45	94,5%	248	43
Jemen	1 200	359	18,5%	222	66
Liberia	488	15	44,4%	217	7
Elfenbenskusten	531	58	36,7%	195	21
Tanzania	1 005	80	10,0%	101	8
Senegal	359	36	24,0%	86	9
Mali	94	25	88,6%	83	22
Ghana	1 394	129	3,8%	53	5
Burkina Faso	41	5	75,8%	31	4
Centralafrikanska Republiken	118	37	24,2%	29	9
Tchad	74	51	38,4%	28	20
Guinea-Bissau	58	1	44,9%	26	0
Kamerun	819	90	1,4%	11	1
Uganda	2 574	402	0,3%	8	1
Togo	167	11	3,1%	5	0
Benin	34	5	9,2%	3	0
Total	159 618	22 504		74 831	13 749

Källa: SCB 2019-12-31 och Unicef: Female genital mutilation (FGM), February 2020

Kontakt med sjukvården

I kontakter som Existera har med kvinnor som utsatts för könsstympning finns det många vittnesmål om att sjukvården förbiser kvinnor som är könsstympade. Kvinnor som utsatts för könsstympning vittnar om att de inte får tillräckligt med information kring den hjälp de har rätt till. Många upplever snarare att det råder en normalisering hos vårdanställda kring könsstympning, speciellt när patienten är en kvinna som kommer från ett land där könsstympning förekommer i högre grad.

”Ibland undrar jag om vårdpersonal verkligen tror att vi ser ut så här, för de verkar inte se våra stympade kön” – överlevare, 15 år

Många som upplever komplikationer till följd av könsstympning drar sig för att söka vård då de, av tidigare erfarenheter, inte tror att de kommer mötas av en jämlik vård, samt att de inte kommer få den vård de behöver och har rätt till.

”Det enda jag begär är att få rätt vård” – överlevare, 29 år

De få kvinnor som söker vård relaterat till könsstympning gör det oftast i samband med graviditet eller förlossning, enligt materialet ”Kvinnlig könsstympning – ett stöd för hälso- och sjukvårdens arbete” från Socialstyrelsen 2016.

Majoriteten av de kvinnor som inte sökt hjälp innan graviditet och förlossningen upplever i större grad komplikationer efter vaginal födsel. Det är också vanligt att trauman associerade till könsstympningen triggas igång på nytt. Många kvinnor vittnar om att de inte endast lever med fysiska men och besvär utan även trauman och psykisk ohälsa.

I Sverige finns det två specialistmottagningar där kvinnor som utsatts för könsstympning kan få hjälp; AMEL-mottagningen på Södersjukhuset i Stockholm och Vulvamottagningen på Angered's Närsjukhus i Göteborg. Sedan 2014 kan könsstympade kvinnor genomgå klitorisrekonstruktion. Rekonstruktionen kan ha positiva psykologiska effekter då det kan hjälpa kvinnan att känna sig fysiskt återställd.

Om Existera

Existera är en ideell förening som arbetar för att motverka könsstämpning i Sverige samt för att hjälpa flickor och kvinnor som har blivit könsstämpade. Föreningen drivs av barn till överlevare och kvinnor som har lång erfarenhet av arbete med mäns våld mot kvinnor och barn. Existera erbjuder också utbildning till yrkesverksamma som möter målgruppen.

Om KAPI

KAPI är en kommunikationsbyrå specialiserad på insikter om och kommunikation till utrikes födda målgrupper med fokus på hur faktorer som språk, kultur och utbildning påverkar kommunikationen. KAPI har tagit fram fakta, statistik, analys och resultat i denna rapport.